

Mimarlık Projeleri ile Mimarlık Eserleri ve Bunlar Üzerinde Değişiklik Yapılması

Architectural Projects, Architectural Works and their Modification

Doç. Dr. Müjgan Tunç Yücel

İstanbul Medipol Üniversitesi Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

ABSTRACT:

Intellectual effort can be categorized as intellectual work in two cases. Architectural projects are the first category and the architectural works are the second one. Architectural projects have been considered as “scientific and literary” works according to “Law of Intellectual and Artistic Works”. Architectural projects should carry the characteristic of the author and should include individual creativity to be able to benefit from the protection of Law of Intellectual and Artistic Works. Additionally, architectural works should have aesthetic value to be able to benefit from the protection of the Law. Modification of the architectural projects and works is allowed to according to the 16 provision of Law of Intellectual and Artistic Works. However, functionality factor of the architectural works enlarge the limits of modifications that could be made without the authors consent.

Key Words: Intellectual Property, Intellectual Effort, Work, Aesthetic Value, Architectural Works, Architectural Projects, Modifications of the Works.

Giriş

Bir yapının planlanmasına, tasarlanmasına ve inşasına ilişkin çalışmalar, mimari fikri ürün olarak nitelendirilmektedir. Bu fikri çalışma kâğıt üzerinde çizilip somutlaştığında mimarlık projesinden, üç boyutlu olarak maddi şekilde ortaya çıktığında ise mimari yapıdan söz edilir. Mimari yapı güzel sanat eseri olma şartlarını taşıyorsa mimarlık eseri sayılır¹.

1) Literatürde mimari proje, mimari eser şeklindeki ifadeler de kullanılmaktadır. Ancak FSEK’de mimarlık projesi ve mimarlık eseri kavramları kullanıldığından, çalışmamızda da bu kavramlar tercih edilmiştir.

Mimarlık projeleri ile mimarlık eserler arasındaki ayrımın belirlenmesi önemlidir. Mimarlık projeleri FSEK’de ilim ve edebiyat eserleri kategorisinde yer almakta, bu eserler mimarlık ve şehircilik tasarım ve projeleri, mimari maketler olarak kabul edilmektedir. Mimari eserler ise güzel sanat eserleri sayılmaktadır. Eser kategorisinde farklı bölümlerde yer alan mimarlık projeleri ile mimari eserler, koruma kapsamında da farklılığa sebep olmaktadır.

Çalışmamızda mimarlık projeleri ve mimarlık eserlerinin ayrımı, fikri bir çabanın eser olma kriterleri kapsamında kavramsal bir bakış açısından ele alınacak; mimarlık projeleri ve mimarlık eserlerde değişikliğin kapsamı ve sınırları da kısaca değerlendirilecektir.

A. Eser ve Güzel Sanat Eseri Ayrımı

1. Genel Olarak

Eser, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun 1/B maddesinde², “Sahibinin hu-

2) Madde 1/B

Bu Kanunda geçen tanımlardan;

- a) Eser: Sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsullerini,
  - b) Eser sahibi: Eseri meydana getiren (...) (1) kişiyi,
  - c) İşlenme eser: Diğer bir eserden istifade suretiyle vücuda getirilip de bu esere nispetle müs-takil olmayan ve işleyenin hususiyetini taşıyan fikir ve sanat mahsullerini,
  - d) Derleme eser: Özgün eser üzerindeki haklar saklı kalmak kaydıyla, ansiklopediler ve antolojiler gibi muhtevası seçme ve düzenlemelerden oluşan ve bir düşünce yaratıcılığı sonucu olan eseri,
  - e) Tespit: Seslerin veya ses temsillerinin veya ses ve görüntülerin anlaşılabilir, çoğaltılabilir veya iletilebilecek şekilde bir araca kaydedilmesi işlemini,
  - f) Fonogram: Sinema eseri gibi görsel-işitsel eserler içindeki ses tespitleri hariç olmak üzere, bir icrada yer alan seslerin veya diğer seslerin veya ses temsillerinin tespit edildiği ses taşıyıcısı fiziki ortamı,
  - g) Bilgisayar programı: Bir bilgisayar sisteminin özel bir işlem veya görev yapmasını sağlayacak bir şekilde düzene konulmuş bilgisayar emir dizgesini ve bu emir dizgesinin oluşum ve gelişimini sağlayacak hazırlık çalışmalarını,
  - h) Arayüz: Bilgisayarın donanım ve yazılım unsurları arasında karşılıklı etkilenme ve bağlantıyı oluşturan program bölümlerini,
  - ı) Araştırma: Bilgisayar program bölümlerinin fonksiyonel olarak birlikte çalışması ve karşılıklı etkilenmesi ve alışverişi yapılan bilginin karşılıklı kullanım yeteneğini,
  - j) Bağlantılı haklar: Eser sahibinin manevi ve mali haklarına zarar vermemek kaydıyla komşu hak sahipleri ile filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren film yapımcılarının sahip oldukları hakları,
  - k) Komşu haklar: Eser sahibinin manevi ve mali haklarına zarar vermemek kaydıyla ve eser sahibinin izniyle bir eseri özgün bir biçimde yorumlayan, tanıtan, anlatan, söyleyen, çalan ve çeşitli biçimlerde icra eden sanatçıların, bir icra ürünü olan veya sair sesleri ilk defa tespit eden fonogram yapımcıları ile radyo-televizyon kuruluşlarının sahip oldukları hakları,
  - l) Bakanlık: Kültür ve Turizm Bakanlığını,
- İfade eder.

susiyetini taşıyan ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsulleri” olarak tanımlamıştır. İsviçre Fikri Haklar Kanunu (URG) m.2’de³ de eser; değeri ya da amacından bağımsız, bireysel karakteri taşıyan, edebiyat ve sanatın fikri yaratımları, olarak tanımlanmıştır. Alman Fikri Haklar ve Bağlantılı Haklar Kanunu (UrhG) §2’de⁴ edebiyat bilim ve sanat eserlerinin, kişisel fikri bir yaratım olmak kaydıyla, maddede sayılan türlerinin korunacağı ifade edilmiştir.

FSEK uyarınca eser sayılmanın şartları, sahibinin hususiyetini taşıma ve maddede sayılan eser kategorilerinden birine girme olarak kabul edilmektedir. Ancak bu özellikleri taşıyan fikri çabalar eser olarak korunabilecektir.

Mimari alandaki fikri yaratımlar, FSEK’de iki tür eser kategorisinde korunmaktadır. Mimari fikri yaratımlar, bir yapının planlanmasına, tasarlanmasına ve inşasına yönelik fikri çalışmaların bütününe ifade eder⁵.

FSEK m.2/f.1/b.3/c.1’de “ilim ve edebiyat eserleri” arasında “Bedii vasfı bu-

3) URG Art.2:

Eser kavramı:

1. Eserler, değer ya da amacından bağımsız olarak, edebiyat ve sanat alanındaki, bireysel karakteri taşıyan fikri yaratımlardır.
2. Buna özellikle şunlar dahildir:
Edebiyat, ilim ya da dil eserleri;
Müzik eserleri;
Güzel sanat eserleri, özellikle resim, heykel ve grafik;
Bilimsel ya da teknik çizimler, planlar, haritalar ya da şekiller;
Mimari eserler;
Uygulamalı sanat eserleri;
Fotoğraf, film ya da diğer görsel ve işitsel eserler;
Koreografi eserleri ve pandomimalar;
3. Bilgisayar programları da eser sayılır.
4. Bireysel karakteri yansıtan fikri yaratımlar olmaları şartıyla eserin taslağı, başlığı ya da parçası da aynı şekilde korunur.

4) UrhG §2:

Korunan Eserler

Koruma kapsamındaki edebiyat, bilim ve sanat eserleri bilhassa;

1. Dil eserleri, yazı eserleri, nutuklar ve bilgisayar programları;
2. Müzik eserleri;
3. Dans eserleri de dahil olmak üzere pandomimalar;
4. Yapı eserleri ve bağlantılı eserler ile taslaklar da dahil olmak üzere güzel sanat eserleri;
5. Fotoğraf eserleri ve bunun gibi yaratılmış eserler;
6. Film eserleri ve film eseri gibi yaratılan eserler;
7. Bilimsel ya da teknik alandaki sunumlar, planlar, haritalar, eskizler, tablolar ve somutlaşmış sunumlar.

(2) Bu Kanun anlamında eserler, yalnızca kişisel zihni yaratımlardır.

5) Gürhan Sefa Doğrul, Mimarın Telif Hakkı, Ankara 2013, s.77.

lunmayan her nevi teknik ve ilmi mahiyette fotoğraf eserleriyle, her nevi haritalar, planlar, projeler, krokiler, resimler, coğrafya ve topoğrafyaya ait maket ve benzerleri, her çeşit mimarlık ve şehircilik tasarım ve projeleri, mimari maketler, endüstri, çevre ve sahne tasarım ve projeleri” sayılmıştır⁶. Buna göre bedii vasfı olmayan mimarlık ve şehircilik tasarımları ile projeleri ile mimari maketler, ilim ve edebiyat eseri olarak koruma altındadır. Maddede “bedii vasfı” olarak belirtilen kavram Kanun’da “estetik değer” olarak da yer almaktadır. Bedii, eşi ve benzeri olmayan, eşsiz; yeni, görülmemiş anlamına gelmektedir⁷. Bedii kavramının “latif”, “güzel”, “eşsiz”, “nadir bulunan” anlamları vardır⁸. Estetik değerinin ne olduğu aşağıda⁹ incelenecektir.

FSEK m.4/f.1/b.3’de ise “Mimarlık eserleri” güzel sanat eseri başlığı altında sayılmış ve koruma kapsamına alınmıştır.

İlim ve edebiyat eseri sayılan mimarlık projeleri ile güzel sanat eseri kategorisindeki mimarlık eserlerin yalnızca eser kategorileri içindeki yerleri değil, eser nitelikleri ve korunma kapsamı da farklıdır.

2. Eser Vasfı

Her türdeki eser, kişisel fikri bir yaratma söz konusu ise korunmaya değerdir¹⁰. Eser, mevcut ya da bilineni tekrarlayan ve ziyade, yaratıcı olan fikri üründür¹¹. Eser sahibinin yaratıcılığı eserde çeşitli seviyelerde vücut bulabilir. Bazı hallerde eserin kime ait olduğunun tespit edileceği derecede yoğun bir yaratıcı iz mevcut olabilecektir. Ancak bir fikri çabanın eser sayılması için bu yoğunlukta bir yaratıcılık seviyesinin bulunması şart değildir¹². Bazı hallerde eserdeki ya-

6) Madde 2 – İlim ve edebiyat eserleri şunlardır:

1. (Değişik: 7/6/1995 - 4110/1 md.) Herhangi bir şekilde dil ve yazı ile ifade olunan eserler ve her biçim altında ifade edilen bilgisayar programları ve bir sonraki aşamada program sonucu doğurması koşuluyla bunların hazırlık tasarımları,

2. Her nevi rakıslar, yazılı koreografi eserleri, Pantomimaller ve buna benzer sözsüz sahne eserleri

3. Bedii vasfı bulunmayan her nevi teknik ve ilmi mahiyette fotoğraf eserleriyle, her nevi haritalar, planlar, projeler, krokiler, resimler, coğrafya ve topoğrafyaya ait maket ve benzerleri, herçeşit mimarlık ve şehircilik tasarım ve projeleri, mimari maketler, endüstri, çevre ve sahne tasarım ve projeleri.

Arayüzüne temel oluşturan düşünce ve ilkeleri de içine almak üzere, bir bilgisayar programının herhangi bir ögesine temel oluşturan düşünce ve ilkeler eser sayılmazlar.

7) TDK Büyük Türkçe Sözlük (www.tdk.gov.tr).

8) Ünal Tekinalp, Fikri Mülkiyet Hukuku, 3. Bası, İstanbul 2004, s.117.

9) Bkz . aşa. A 3.

10) Dreier/ Schulze, Urheberrechtsgesetz, 5. Auflage, C.H. Beck Verlag, 2015, Schulze, §2, Rn.6,7.

11) Şafak N. Erel, Türk Fikir ve Sanat Hukuku, Ankara 1998, s. 32.

12) Fırat Öztan, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara 2008, s.96.

ratma seviyesinin yeterli ölçüye ulaşmış olup olmadığı bakımından, daha önce aynı konuda ortaya konmuş eserlerin insanda yarattığı etki ile eser niteliği tartışılan fikri çabanın insanda yarattığı etkinin kıyaslanması gerekebilir. Yani eserin “yenilik” getirip getirmediğinin tespiti burada önem kazanacaktır¹³. Bu bağlamda, sadece farklılık tek başına yeterli değildir. Eser, gündelik ve rutinin ötesine geçmelidir. Ancak bu halde, yaratıcının özelliklerini taşıdığından, orijinallik ya da bireysellikten bahsedilebilir¹⁴. O halde bundan anlaşılması gereken yenilik, objektif anlamda¹⁵, mutlak bir yenilik değildir. Öyle ki, birbirinden bağımsız olarak aynı yaratımı ortaya koyan eser sahipleri dahi korumadan faydalanabilecektir¹⁶.

Bir fikri çabanın eser sayılmasında, eserin sahibinin özelliğini taşıması, sübjektif unsur olarak ifade edilmektedir. Objektif unsur ise, fikri çabanın FSEK’de yer alan ve tahdidi olarak sayılan eser kategorilerinden birine girmesidir. FSEK’de “ilim ve edebiyat eserleri”, “musiki eserler”, “güzel sanat eserleri”, “sinema eserleri”, “işleme ve derleme eserler” olmak üzere dört çeşit eser kategorisine yer verilmiştir.

İsviçre doktrininde ise eser kavramının üç unsurundan bahsedilmektedir: İlki, bir yaratımın varlığı; ikincisi, bunun edebiyat ya da sanat alanında olması; üçüncüsü ise bireysel karakteri taşımadır. Bu üç unsur gerçekleştiğinde eser korunacaktır¹⁷.

Eser amacından ya da değerinden bağımsız olarak korunur. Estetik değeri olmayan yahut yalnızca pratik bir amaca yönelmiş eserler dahi koruma kapsamındadır¹⁸. Bunun için eserin tevdi ya da herhangi bir sicile tescili gerekli değildir¹⁹.

Özel olarak eserin yayınlanmış olması ya da başka bir şekilde tespiti gerekmez; eserin ancak somutlaşınca ortaya çıkıyor olması bundan müstesnadır²⁰.

Eserin beyin tarafından algılanabilir yani ifade edilebilir olması gerekir, ancak bu ifadenin formu önemli değildir. Eserin korunması ne fikri hakkın korunmasına yönelik iradeyi ne de temyiz kudret yahut fiil ehliyetini gerektirir; ancak hak ehliyeti her zaman aranacaktır²¹.

13) Öztan, s.96, 97.

14) Dreier/Schutze, Rn. 18.

15) Öztan, s.96.

16) Dreier/Schultze, Rn. 17.

17) Ivan Cherpillod, Urheberrechtsgesetz (UWG), Bundesgesetz über das Urheberrecht und verwandte Schutzrechte. Mit Ausblick auf EU-Recht, deutsches Recht, Staatsverträge und die internationale Rechtsentwicklung (Herausgeber: Barbara K. Müller/ Reinhard Oetli) Staempflis Handkommentar, Zweite Auflage, 2012, s. 26.

18) Cherpillod, s.26.

19) Cherpillod, s.27.

20) Cherpillod, s.26.

21) BGE 116 II 351

Sahibinin hususiyetini yansıtmaya tespiti her somut olayda yapılması gereken bir kriter olarak karşımıza çıkar. Fikri ürünün özel bir zihinsel çaba ile meydana getirilmiş olması hususiyet unsurunun varlığını gösterir²².

3. Güzel Sanat Eseri Vasfı

FSEK bir fikri çabanın, eser sayılması için “bedii vasfı²³” taşımasını aramaz. Ancak bir eserin güzel sanat eseri sayılması için “estetik değere²⁴” sahip olması gereklidir.

Estetik değer (bedii vasfı) “güzellik ölçülerine uyan, gözü gönüllü okşayan, beğenilen” nitelikleri ifade etmektedir²⁵. “Estetik değer, eserin, insanın sanat duygusuna hitap eden özelliklerdir. Bu, eserdeki iyi-kötü, güzel-çirkin, yüksek-düşük vb. kişisel ve sübjektif anlamlandırmalara elverişli olan biçimsel özelliklerdir.”²⁶ Ancak eserin, güzel sanat eseri sayılabilmesi, başka bir deyişle estetik değeri olduğundan bahsedebilmek için, bu eserin herkesçe güzel bulunması aranmaz²⁷.

FSEK m.4’de²⁸ güzel sanat eserlerinin, estetik değere sahip olmak kaydıyla maddede sayılanlardan ibaret olduğu ifade edilmiştir. Mimarlık eserleri FSEK m.4 b.3’te güzel sanat eserleri arasında sayılmaktadır.

Şu halde FSEK uyarınca; estetik değeri haiz olan yapılar, güzel sanat eserleridir ve bunlar mimarlık eseri olarak tanımlanmaktadır²⁹.

22) Doğrul, s. 104.

23) FSEK m.2’de “bedii vasfı” ifadesi korunmuştur.

24) FSEK’de 1995 yılında yapılan değişiklikle bedii vasfı ifadesi yerine estetik nitelik kavramı tercih edilmiştir.

25) Savaş Bozbel, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, İstanbul 2012, s.55.

26) Hayri Bozgeyik, Mimaride Telif Hakları, 2. Baskı, Ankara 2014, s. 48.

27) Bozbel, s.55.

28) Madde 4:

Güzel sanat eserleri, estetik değere sahip olan;

1. Yağlı ve suluboya tablolar; her türlü resimler, desenler, pasteller, gravürler, güzel yazılar ve tezhipler, kazıma, oyma, kakma veya benzeri usullerle maden, taş, ağaç veya diğer maddelerle çizilen veya tespit edilen eserler, kaligrafi, serigrafı,

2. Heykeller, kabartmalar ve oymalar,

3. Mimarlık eserleri,

4. El işleri ve küçük sanat eserleri, minyatürler ve süsleme sanatı ürünleri ile tekstil, moda tasarımları,

5. Fotoğrafik eserler ve slaytlar,

6. Grafik eserler,

7. Karikatür eserleri,

8. Her türlü tiplmelerdir.

Krokiler, resimler, maketler, tasarımlar ve benzeri eserlerin endüstriyel model ve resim olarak kullanılması, düşünce ve sanat eserleri olmak sıfatlarını etkilemez.

29) Bozgeyik, s. 46.

B. Mimarlık Projeleri

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu(FSEK) m.2, ilim ve edebiyat eserlerinin nelerden ibaret olduğunu düzenlemektedir. Maddenin f.1/b.3 hükmü uyarınca; “*Bedii vasfı bulunmayan her nevi teknik ve ilmi mahiyette fotoğraf eserleriyle, her nevi haritalar, planlar, projeler, krokiler, resimler, coğrafya ve topografyaya ait maket ve benzerleri, her çeşit mimarlık ve şehircilik tasarım ve projeleri, mimari maketler, endüstri, çevre ve sahne tasarım ve projeleri*” ilim ve edebiyat eseri sayılır.

Bir yapının vücuda getirilebilmesi için öncelikle yapının nasıl oluşturulacağına ilişkin bir fikri çalışma yapılır ve bu fikri çalışma sonucunda ortaya çıkan ürünün iki boyutlu olarak kağıt üzerinde şekillenmesiyle mimarlık projesi ortaya çıkar³⁰.

FSEK’de mimarlık projeleri, ilim ve edebiyat eserleri kategorisinde sayılmıştır. Henüz tamamlanmamış mimarlık projelerinin bu kapsamda korunup korunmayacağı Türk hukukunda tartışmalıdır³¹. Ancak URG Art.2’de ve UrhG §2’de taslakların da, sahibinin hususiyetini yansıttığı olması şartıyla korunacağı açıkça ifade edilmiştir.

FSEK m.1/B’de, fikri yaratımların eser kategorisinde sayılmasının şartları, sahibini hususiyetini taşıması ve Kanun’daki eser kategorileri içinde yer alan bir tür olmasından ibarettir.

İlim ve edebiyat eserlerine ilişkin m. 2’de, ilim ve edebiyat eserlerinin hangi türlerden ibaret olduğu sayılmış; bu türlerden herhangi birine giren fikri yaratımların, sahibinin hususiyetini taşımak kaydıyla ilim ve edebiyat eser olarak korunacağı kabul edilmiştir. Üçüncü bentte yer alan “*Bedii vasfı bulunmayan her nevi teknik ve ilmi mahiyette fotoğraf eserleriyle...*” ibaresiyle, teknik ve ilmi mahiyetteki fotoğraf eserlerinin bedii vasfı bulunmaması gerektiği özellikle vurgulanmıştır. Bunun sebebi, bedii vasfı bulunan fotoğraf eserlerinin, güzel sanat eseri kategorisinde korunuyor olmasıdır. Bedii vasfının aranmayacağına ayrıca vurgulanması, fotoğraf eserlerine ilişkindir. Ancak bu durum, diğer ilim ve edebiyat eserleri bakımından bedii vasfını taşımanın koruma şartı olarak arandığı anlamına gelmez.

Sahibinin hususiyetini yansıtmaya tespiti her somut olayda yapılması gereken bir kriter olarak karşımıza çıkar. Fikri ürünün özel bir zihinsel çaba ile meydana getirilmiş olması hususiyet unsurunun varlığını gösterir³². Mimarlık projeleri de,

30) Doğrul, s.78.

31) Bozbel, s.35.

32) Doğrul, s. 104.

Kanun'daki ilim ve edebiyat eserleri arasında sayıldığından, sahibinin hususiyetini taşımak kaydıyla eserlere tanınan korumadan faydalanacaktır.

Mimarlık projelerinde sahibinin hususiyetini taşıma unsurunun tespiti, diğer ilim ve edebiyat eserlerine göre zor olabilir. Zira mimarlık projelerinde genellikle ortak bilimsel teknik ve metotlar kullanılarak, bir takım mevzuat hükümlerine uygun plan ve projelerin oluşturulması söz konusu olabilecektir³³. Üstelik mimarlık projelerinin oluşturulmasında eser sahibinin teknik yardımcılardan faydalanması olasıdır. Günümüzde hemen her mimarlık projesinin bilgisayar yardımıyla oluşturulduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda, mimarlık projelerinde hususiyet unsurunun daha esnek değerlendirilmesi gerektiği kabul edilmektedir³⁴.

Eser korumasından faydalanacak bir mimarlık projesinin mutlak yeni olması gerekmez. Bu özellik diğer eser türlerinde de aranmamaktadır.

Mimarlık projelerinin, eser olarak korunabilmeleri için ayrıca tevdi edilmeleri veya herhangi bir sicile tescil edilmeleri gerekmemektedir³⁵. Projelerin belediyelerce onaylanması, fikri hukuk açısından değil idare hukuku açısından sonuç doğurmaktadır³⁶.

C. Mimari Eserler

Yapının, eser olarak koruma kapsamında sayılabilmesi için; bir fikri yaratıma dayanan özgün bir biçimlendirmenin mahsulü, yeni ve orijinal bir düşüncenin ifadesi, eser sahibinin hususiyeti yani onun kişisel mührüne sahip, benzer yapılardan, bilinenlerden ve alelade olanlardan açık bir şekilde ayırt edilebilen ve estetik nitelik taşıyan fikri çaba olması gerekir³⁷.

Güzel sanat eseri kategorisinde fikri hak korumasından yararlanacak olan yapıların estetik niteliğe sahip olması gereklidir. Ancak bütün güzel sanat eserlerinde olduğu gibi mimarlık eserlerinin de eşsiz, tek yahut objektif anlamda yeni olması değil, yaratıcı ve bağımsız bir fikri çabanın ürünü olması gerekir³⁸.

Mimarlık eserinde sanat değeri ve yaratıcılık mevcutken, alelade yapıda böyle bir özellik bulunmaz³⁹.

33) Esra Hamamcıoğlu, *Mimari Tasarım ve Eserlerin Korunması-I (Türk Hukuku ve Karşılaştırmalı Hukukta)*, İnşaat Sektöründe Mimari Haklar, Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sempozyum, İstanbul 2014, Editörler: Özge Uzun Kazmacı / Esra Hamamcıoğlu/ Argun Karamanlioğlu, s. 29-55, s. 37.

34) Doğrul, s.106; Hamamcıoğlu, s.37.

35) Cherpillod, s.27.

36) K. Emre Gökyayla, *Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi*, 2. Baskı, Ankara 2001, s. 87.

37) Bozgeyik, s. 50

38) Sami Karahan/ Cahit Suluk/ Tahir Saraç/ Temel Nal, *Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları*, Ankara 2011, s.54.

39) Mustafa Ateş, *Fikri Hukukta Eser*, Ankara 2007, s. 230.

Mimarlık eseri sayılabilecek yaratımlar evler, fabrika yapıları, dükkanlar, kiliseler, camiler ve müzeler olduğu kadar köprüler, anıtlar, bahçeler ve iç mekanlar (mesela kulisler gibi) da olabilir⁴⁰.

Yapılar, estetik değere sahip olmak kaydıyla güzel sanat eseri olarak korunabileceğinden, bir mimarlık projesi çerçevesinde ve bir mimar tarafından yapılmış olsalar dahi estetik değere sahip olmayan, sıradan binalar mimarlık eseri değildir ve güzel sanat eseri olarak korunamazlar. Estetik niteliği olmayan bu binalar sadece birer “yapıdır”. Buna mukabil, eser niteliği taşımayan bir mimarlık projesini uygulayan ve kendi fikri çabasıyla güzel sanat eseri niteliğinde bir mimari yapıyı yaratan kişi de mimarlık eserinin sahibi sayılır. Ayrıca mimarlık eserini yaratanın da eser sahibi sayılması için, mutlaka mimarlık eğitimi almış olması gerekmez. Başka bir ifadeyle estetik niteliği haiz bir mimarlık eser, mimar olmayan bir kişi tarafından da meydana getirilebilir⁴¹.

Estetik algısı, sübjektif bir değer yargısına dayanır. Estetik niteliğin algılanmasındaki ölçü, eseri değerlendiren kişinin eğitimi, kültürü, yaşı, cinsiyeti gibi çeşitli etkenlere göre değişebilir. Bir mimari yaratım, mimarın değer yargısına göre estetik niteliğe sahip olmasına rağmen, müteahhidin yargısına göre estetik nitelikten yoksun olabilir⁴². Şu halde, bir yapının mimarlık eseri vasfında olduğunun söylenebilmesi, estetik unsurunun objektif kriterlerle tespit edilememesinden dolayı oldukça güçtür⁴³. Bir yapının estetik değere sahip ve dolayısıyla mimarlık eseri olup olmadığının tespiti teknik bir mesele olduğundan bu konuda tereddüt halinde uzmanların görüşüne başvurulmalıdır⁴⁴.

Mimarlık eserlerinde korunan, mimari plan, kroki ve maketler değil, yapının bizzat kendisidir⁴⁵. Mimarlık projeleri ise FSEK m.2/f.1/b.3 uyarınca ilim ve edebiyat eseridir ve bu halde korunan, kağıt üzerinde ifade edilmiş iki boyutlu projedir.

Mimarlık eserlerinde önemli olan, yapının, bir bireysel estetik yaratmanın belirgin çizgilerini taşıyıp taşımadığıdır. Bu şart mevcut oldukça, faydalılık amacı da göz önünde tutularak yaratılmış bulunsalar bile evler, fabrika yapıları, dükkanlar, kiliseler, camiler ve müzeler olduğu kadar köprüler, anıtlar, bahçeler ve iç mekanlar da (mesela kulisler gibi) olabilir⁴⁶. Yapının teknik birtakım inşaat eleman-

40) Dreier/Schultze, §2, Rn. 181.

41) Karahan/Suluk/Saraç/Nal, s. 62.

42) Doğrul, s.80.

43) Doğrul, s. 80

44) Kılıçoğlu, s. 23; Doğrul, s. 111

45) Erel, s. 48

46) Dreier/Schultze, §2, Rn. 181.

larından meydana gelen veya bilinen bir inşaat stiliyle inşa edilmiş yahut modern bir mimari akıma göre yapılmış bir mimarlık eseri olmayıp, mimarın bireysel estetik anlayış ve yaratıcılık (şekillendirme) yeteneğini yansıtmaması gereklidir⁴⁷.

Mimarlık eserinden maksat, bizzat yapının kendisidir. Yoksa, binanın içinde yer alan döşemeye ve süslemeye ilişkin parçaların da, mimarlık eseri kavramına dâhil olduğunu söylemek güçtür. Örneğin, binanın bir yerine sıkıştırılan dolap, mimarlık eseri olarak değerlendirilemez; fakat estetik nitelik taşıyorsa, diğer bir güzel sanat eseri olarak kabul edilebilir⁴⁸.

Mimari Projelerin ve Eserlerin Değiştirilmesi

1. Genel Olarak

FSEK m.16⁴⁹, eser sahibinin haklarından, eserde değişiklik yapılmasını menetmek hakkına ilişkindir. Buna göre, eser sahibinin izni olmaksızın eserde değişiklik yapılması mümkün değildir. Aynı esas URG Art. 11'de⁵⁰ de geçerlidir. UrhG §14'de⁵¹ benzer bir düzenleme yer almaktadır.

Değiştirme konusundaki münhasır hak, eseri yaratma gücüne sahip şahsın hâkimiyet haklarını ilgilendiren genel bir değiştirme yasağını getirir⁵². Eser sahibinin her türlü değişikliğe karşı korumandan faydalanması mümkündür; büyük

47) Öztan, s. 138-139

48) Gökyayla, s. 96.

49) Madde 16: Eser sahibinin izni olmadıkça eserde veyahut eser sahibinin adında kısaltmalar, ekleme ve başka değiştirmeler yapılamaz.

Kanunun veya eser sahibinin müsaadesiyle bir eseri işliyen, umuma arzeden, çoğaltan, yayımlayan, temsil eden veya başka bir suretle yayan kimse; işleme, çoğaltma, temsil veya yayım tekniği icabı zaruri görülen değiştirmeleri eser sahibinin hususi bir izni olmaksızın da yapabilir.

Eser sahibi kayıtsız ve şartsız olarak izin vermiş olsa bile şeref veya itibarını yahut eserinin mahiyet ve hususiyetlerini bozan her türlü değiştirmelere muhalefet hakkını muhafaza eder. Bu haktan sözleşme ile vazgeçmek hükümsüzdür.

50) URG Art. 11:

Eserin Bütünlüğü

1 Eser sahibi;

Eserin ne zaman ve nasıl değiştirileceğini;

Eserin ne zaman ve nasıl işleneceği veya derleneceğini

Belirlemek konusunda münhasır hakka sahiptir.

2 Sözleşmesel veya kanuni olarak üçüncü kişilerin eseri değiştirme ya da işleme yetkisine sahip olması halinde dahi, eser sahibi, kişiliğine zarar veren bozulmalara itiraz edebilir.

Eserin parodisinin yapılması gibi değişik ve kullanımlar ise caizdir.

51) UrhG §14:

Eser sahibinin, eser üzerindeki haklı fikri ya da şahsi menfaatlerini tehlikeye düşürecek değişiklikleri ya da başka ihlalleri yasaklama hakkı vardır.

52) Öztan, s.317.

ya da küçük, “iyi” ya da “kötü”⁵³. Mesela bir müzik eserinin farklı versiyonlarda çalınması, bir parçasının telefon zili olarak kullanılması gibi. Eser sahibinin yapılan değişikliklere sonradan muvafakat etmesi mümkündür. Bu muvafakat zımnı de olabilir⁵⁴.

Eser, eser sahibinin izni olmadıkça değiştirilemez (FSEK m.16/f.1). Ancak FSEK m.16/f.2’de, eserin değiştirilmesi yasağına istisna getirilmiştir. Buna göre, kanunen yahut eser sahibinin izni ile eseri işleme veya değiştirme yetkisine sahip olan kişiler, bu yetkilerini kullanırken, değiştirme veya işlenmenin zorunlu kıldığı bir takım değişiklikleri, eser sahibinden ayrıca bunun için izin almaksızın da yapabileceklerdir. FSEK m.16/II’ye göre; bu değişiklikleri yapabilecek kişiler, “kanunun veya eser sahibinin müsaadesiyle bir eseri işleyen, umuma arzeden, çoğaltan, yayımlayan, temsil eden veya başka bir suretle yayan”lardır. Ayrıca bu değişiklikleri yapmaları bu değiştirmelerin ancak “işleme, çoğaltma, temsil veya yayım tekniği icabı zaruri görülen” değişiklikler olması halinde mümkündür.

Örneğin, bir şehirde ticaret geçmişte bir merkezde yoğunlaşmışken, zamanla ticari hareket şehrin başka bir alanına kayabilir. Buna mukabil aynı bölgede kültürel faaliyetler yoğunlaşabilir. İşte bu halde, ticaret faaliyetlerinin yürütüldüğü bir yapının artık kültürel faaliyetlerin yürütüldüğü bir yapı haline getirilmesi gerekebilir. Böyle bir durumda anılan yapının kullanım amacının değişmesi ve buna bağlı olarak tadili bir zorunluluk halinde gelmiştir denilebilir. Bu ihtimalde, söz konusu yapı bir eser olsa dahi, estetik değerlerin korunmasındaki menfaatin, fonksiyonelliğin sağlanmasındaki faydanın gerisinde kaldığı kabul edilmiştir⁵⁵.

Ancak değiştirme yetkisinin eser sahibince kendisine tanındığı kişiler dahi, eser sahibinin şeref veya itibarını yahut eserinin mahiyet ve hususiyetlerini bozan değişiklikleri yapamazlar. Bu husus mimarlık projeleri ve mimarı eserler de dahil olmak üzere bütün eserler için geçerlidir.

53) Herbert Pfortmüller, Urheberrechtsgesetz (UWG), Bundesgesetz über das Urheberrecht und verwandte Schutzrechte. Mit Ausblick auf EU-Recht, deutsches Recht, Staatsverträge und die internationale Rechtsentwicklung (Herausgeber: Barbara K. Müller/ Reinhard Oetli) Staempflis Handkommentar, Zweite Auflage, 2012, s.106.

54) Pfortmüller, s. 106.

55) Yargıtay kararlarından alınan örnekler için bkz. Fethi Merdivan/ Levent Yavuz/ Türkay Alca, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yorumu, Ankara 2014, s. 482 vd. “Mimarî eserden önemli unsurlar eksilmeyorsa, mimarî eserde yapılan değişiklik fevkalade cüz’i ise yahut değişiklik yapının tamamının bıraktığı izlenimi değiştirmiyorsa tadilata cevaz vardır...” “... teknik ve yönetsel ihtiyaçlar karşısında kullanımı için zorunlu eklemeler yapılması, tatil köyü veya üniversite kampüsü gibi yapı kompleksi içerisindeki boş alanlara sonradan başka bir mimar tarafından farklı birimlerin inşası, binanın sağlamlığı ve emniyetinin sağlanması ve otel olarak değişen ihtiyaçlara uygun hizmet verebilmek için konfor ve hizmet şartlarını iyileştirme amacıyla taşıyan tadilatlar yapılması...”

2. Mimarlık Projelerinin Değiştirilmesi

Mimarlık projelerinde değişiklik yapılmasının mümkün olup olmadığını FSEK m.16 kapsamında değerlendirmek gerekir. Mimarlık projelerinde bilimsel ve teknik içerik, bireysel fikri yaratım kriterini ortaya çıkardığından, değiştirme yasağı da bu açıdan ele alınmalıdır⁵⁶.

Mimarlık projesinde değişikliğin söz konusu olabilmesi için bizatihi proje üzerinde bunun yapılması gerekir; proje esas alınarak yapılan bina üzerinde, projeden farklı olarak değişiklik yapılması projenin değiştirilmesi değildir⁵⁷. Şu halde mimarlık projesinin uygulanması (inşa edilmesi) neticesinde ortaya çıkan yapının projeden farklı olması, mimarlık projesinin değiştirildiğini göstermez.

Mimarlık projelerinde eser sahibi ve projeyi değiştirmeye yetkili kişi mimardır. Mimarlık projesini çizen mimar, projenin değiştirilmesini FSEK m.16/f.1 hükmüne göre engelleyebilir.

Mimarlık projesinde değişiklikler uygulamada farklı şekillerde ortaya çıkabilir. Bir olayda mimar iş sahibinin isteği üzerine bir proje çizmiş ve inşaatın başlaması için ilgili idare nezdinde bir takım mimarlık hizmetlerini de yerine getirmişken, iş sahibi başka bir mimarla anlaşarak, aynı projeyi yeni anlaştığı mimarın adıyla ve üzerinde bazı değişiklikler yaparak idareye sunmuş ve ruhsat alarak inşaatla başlamıştır. Bu durumda eser sahibinin, eseri üzerinde adının belirtilmesi ve eserde değişiklik yapılmasını menetme hakları ihlal edilmiştir⁵⁸.

Mimarlık projesinin değiştirilmesinin gerektiği durumlarda, bunun gerçekten zaruri olup olmadığı dikkatle değerlendirilmelidir. Mimarlık projesinin değiştirilmesi imar planı değişikliği veya deprem yönetmeliğindeki bir değişiklik gibi kanuni gereklilikten ya da inşaat alanında öngörülemeyen ve değişikliği kılan hallerle karşılaşılması gibi fiili bir gereklilikten kaynaklanıyorsa, projenin değiştirilmesinin zorunlu olduğu kabul edilmelidir⁵⁹. Projede değişikliğin zorunlu olduğu bu gibi hallerde mimar ile iş sahibi arasındaki menfaat dengesinin de

56) Bozgeyik, s. 143

57) Bozgeyik, s. 143 ve dn. 2'de anılan Yargıtay 11. HD'nin 4.4.2005 tarih ve E 2004/6421, K 2005/3433 sayılı kararı: "...davalının (iş sahibi) projede her hangi bir değişikliğe gitmediği, mimari yapıdaki değişiklikler ile ilgili tadilat projesi yaptırmamış olduğu, dolayısıyla proje üzerinde doğrudan bir manevi hak ihlali bulunmadığı, mimari yapı üzerindeki değişikliklerin imar mevzuatı karşısında izinsiz olmasının ve para cezası ve önleme yolunun bulunmasının her zaman eser sahibi lehine manevi hak ihlali sonucunu doğuran sebepler olarak kabul edilemeyeceği..." Yazar, Yargıtayın söz konusu kararında tadilat projesi ile projenin değiştirilmesi arasındaki ayrımın doğru anlaşılmasını ifade etmektedir. Zira tadilat projesi projenin değiştirilmesi değil, yapının değiştirilmesine ilişkin başlıbaşına ek bir projedir.

58) Bozgeyik, s. 147

59) Doğrul, s. 188

gözetilerek, mimarlık projesini çizen mimar yani eser sahibi, proje değişikliğini yapmak üzere öncelikle davet edilmelidir. Ancak mimarın projede değişiklik yapmayı reddetmesi yahut bunun için fahiş bir ücret talep etmesi halinde, değişiklik FSEK m.16/f.2 kapsamında bir zaruret halinin varlığından dolayı, iş sahibine, mimardan izin almaksızın mimarlık projesini değiştirme ya da başka bir mimara değişiklikleri yaptırma yetkisi tanınmalıdır⁶⁰.

3. Mimarlık Eserlerinin Değiştirilmesi

Bir yapının mimarlık eseri olarak kabul edilebilmesi için estetik niteliğe sahip olması gerekir. Yukarıda açıklandığı üzere, mimarlık projeleri bireysel fikri yaratım olmak kaydıyla ilim ve edebiyat eseri sayılırken; yapılar estetik niteliği haiz olmak kaydıyla güzel sanat eseri sayılabilirler. Estetik niteliği olmayan yapılar, mimarlık projesinin çoğaltılmış bir örneği sayılır (FSEK m.22)⁶¹. Bu sebeple de mimarın bu yapıda değişikliği yasaklama hakkının olmadığı kabul edilmektedir⁶².

Mimarlık projesindeki değişiklik (yukarıda anlatılan istisnalar haricinde) bundan müstesnadır. Estetik niteliği olmadığı için mimarlık eseri kabul edilmeyen bir yapının değiştirilmesi mimarının iznini gerektirmediği halde, bu yapının mimarlık projesinin değiştirilmesi ancak FSEK m.16/f.2 kapsamında bir zaruret halinin varlığı halinde mümkün olabilecektir. Yargıtay da proje üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmadan yapının değiştirilmesini, mimarın proje nedeniyle eser sahipliğinden kaynaklanan mali ve manevi haklarına tecavüz oluştur-

60) Yargıtay 11. HD'nin, 31.01.2012 tarih, E 2011/7360, K 2012/1096 sayılı kararı şu şekildedir: "...idare mahkemesi kararından sonra kesinleşen yeni imar planına göre mimari projenin yeniden düzenlenmesinin zorunlu olduğu, değişiklik yapılmadan inşaata devam edilemeyeceği, davalının projeyi çizen proje müellifi olup husumetin doğru kişiye yöneltildiği, davalının değişikliklerin masraflarının yükleniciye ödetilmek istendiği yönündeki savunmasının ileride doğması muhtemel bir ihtilafa yönelik olup, ayrı bir dava konusu olabileceği gerekçesiyle davanın kabulüne mimari projenin yeniden oluşturulan imar planına göre tadil edilmesi için Mimar H...'a hükmen izin verilmesine ..." (Doğrul, s. 188.)

61) FSEK m.22:

Çoğaltma Hakkı

Bir eserin aslını veya kopyalarını, herhangi bir şekil veya yöntemle, tamamen veya kısmen, doğrudan veya dolaylı, geçici veya sürekli olarak çoğaltma hakkı münhasıran eser sahibine aittir.

Eserlerin aslından ikinci bir kopyasının çıkarılması ya da eserin işaret, ses ve görüntü nakil ve tekrarına yarayan, bilinen ya da ileride geliştirilecek olan her türlü araca kayıt edilmesi, her türlü ses ve müzik kayıtları ile mimarlık eserlerine ait plan, proje ve krokilerin uygulanması da çoğaltma sayılır. Aynı kural, kabartma ve delikli kalıplar hakkında da geçerlidir.

Çoğaltma hakkı, bilgisayar programının geçici çoğaltılmasını gerektirdiği ölçüde, programın yüklenmesi, görüntülenmesi, çalıştırılması, iletilmesi ve depolanması fillerinin de kapsar.

62) Doğrul, s. 199.

mayacağına karar vermiştir⁶³.

Eser niteliğini haiz olduğundan mimarlık eseri kapsamında korunan bir yapının değiştirilmesi de ancak FSEK m.16/f.2 kapsamında mümkün olabilecektir. Şu halde mimarlık eserinde değişikliği de ancak “kanunun veya eser sahibinin müsaadesiyle bir eseri işliyen, umuma arzeden, çoğaltan, yayımlayan, temsil eden veya başka bir suretle yayan” kimseler yapabilecek ve onlar da ancak “işleme, çoğaltma, temsil veya yayım tekniği icabı zaruri görülen” değişiklikler olması halinde bunları yapabileceklerdir.

Temel olarak diğer eserlerde bulunan ve mimarlık eserlerinde de bulunması gereken özellikler yanında mimarlık eserlerinde “kullanım amacı” yani işlevsellik de söz konusu olabilir⁶⁴. Ancak işlevsellik yani kullanım ihtiyaçlarına uygunluk, mimarlık eserindeki korumayı sağlayan unsur değildir. İşlevsel olmasa da bir yapı eser sayılabilir. Mimarlık eserlerinin büyük bir çoğunluğunda işlevsellik bulunabilir ancak anıtlarda işlevsellik söz konusu değildir. Bir yapıda işlevsellik arttığı ölçüde, eser olarak korunabilmesi için daha önce ortaya konulmuş olan fikri çabalardan o ölçüde farklı olması gerekir⁶⁵. İşlevsellik, sahibini eser sahibinin eserde değişiklik yapılmasını men etme hakkını mimarlık eserlerinde, diğer eserlere oranla daraltan bir etkiye yol açmaktadır. İşlevselliği önemli olan bir eserde değişiklik yapılması, diğer güzel sanat eserlerinde olduğu gibi katı kısıtlamalara tabi tutulamaz⁶⁶. Zira kullanım amacı ön planda olan bir eserde değişiklik, örneğin tadilat yapılması, bir gereklilik olarak ortaya çıkabilecektir. O halde, eserde değişiklik gereğinin işlevsellik sebebiyle artması, eser sahibinin eserde değişikliği men etme hakkını da, mimarlık eserlerinde bu ölçüde kısıtlayacaktır.

63) Yargıtay 11. HD'nin 02.07.2013 tarih ve E 2011/12553, K 2013 / 14085 sayılı kararı (Hukuk Türk İçtihat Programı): “.../ Mahkemece, iddia, savunma, benimsenen bilirkişi raporu ve dosya kapsamına göre, yapılan değişikliklerin, mimari eserin mimar tarafından tasarlanan görünümünü bozduğu, bu eylemden ötürü mimarın mesleki itibarı ve onurunun etkilenmesinin kaçınılmaz olduğu, manevi zarar doğdu, maddi tazminat şartlarının oluşmadığı gerekçesiyle davanın kısmen kabulü ile, 6.000,00 TL manevi tazminatın tahsiline, sair taleplerin reddine karar verilmiştir. Kararı, taraf vekilleri temyiz etmiştir. Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına ve davalının maliki bulunduğu konutta yaptığı imara aykırı tadilatların davacıya ait mimari proje üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmaksızın gerçekleştirilmesi nedeniyle söz konusu davalı eyleminin, davacının mimari proje nedeniyle eser sahipliğinden kaynaklanan mali haklarına tecavüz de oluşturmayacak bulunmasına göre, davacı vekilinin maddi tazminat istemlerinin reddine ilişkin olarak ileri sürdüğü bütünü temyiz itirazlarının reddi gerekmiştir.” Benzer şekilde: Yargıtay 11. HD'nin 16.01.2012 tarih ve E 2010/7743, K 2012/167 sayılı kararı (Merdivan/Alca/Yavuz, s. 152): “Mimari proje üzerinde değişiklik yapılmaksızın, yapıda meydana getirilen değişiklik proje üzerindeki haklara tecavüz oluşturmaz.”

64) Dreier/Schulze, §2, Rn. 231.

65) Dreier/ Schulze, §2, Rn. 185.

66) Erel, s.125

Erel konuya ilişkin olarak “Fikri hukuk doktrininde eser sahibi olarak mimara tanınan himayenin, onu sadece malikin keyfi tasarruflarına karşı korumak amacıyla yönelik olduğu kabul edilmektedir. FSEK m.16/III hükmü genel olarak eser sahiplerine, eserde şeref ve itibarlarını zedeleyecek değişiklikler yapılmasına engel olma hakkı tanımıştır. Ancak mimari eserlerde kullanım amacı estetik mülahazalardan önce geldiğinden, hiçbir hukuk düzeni mimarın sübjektif estetik değerlerinin korunması uğruna, kullanım amacından uzaklaşmış yahut yetersiz kalmış bir yapının orijinal haliyle muhafaza edilmesine veya malikin yine bu estetik değerleri korumak uğruna ağır külfetler altına sokulmasına cevaz vermez” diyerek yapı sahibi ile eser sahibi arasındaki menfaatlerin dengelenmesi gerektiğini vurgulamıştır⁶⁷.

Eserdeki değişiklik haklı sebepten, örneğin işlevsellik sebebiyle yapının değiştirilmesi zorunluluğundan kaynaklanıyorsa eser sahibinin izni aranmayacak; haklı sebep, örneğin mimarlık eserinin işlevsellik sebebiyle değiştirilmesi söz konusu değilse eser sahibinin izniyle bu değişiklik yapılabilecektir^{68 69}.

Yargıtay 11. HD'nin 10.02.2006 tarih, E 2006/453, K 2006/1248 sayılı kararında⁷⁰, işlevsel özelliklerin ön planda olması halinde yapı malikinin, değişen

67) Erel, s. 127.

68) Suluk, s. 23.

69) Kilisedeki mobil orgun kaldırılması eser sahibinin hakkını ihlal sayılmamıştır (BGH GRUR1982, 107-110). Berlin garının eski kubbeli tavanının düz tavan olarak değiştirilmesi eser sahibinin hakkını ihlal sayılmıştır (LG Berlin ZUM 2007, 424 vd.).

70) .../ Davacı vekili, müvekkilinin uluslararası düzeyde tanınan “dünya mimarlık sanatına önemli katkılar sunmuş ve bu sanatı etkilemiş” çok önemli mimar olduğunu, 1964 yılında dava konusu Ankara Stad Oteli için açılan proje yarışmasına müvekkilinin Site Kollektif Şirketi mimarı olarak dava dışı Doğan Tekeli ve Samuel Sisa ile birlikte katıldıklarını ve yaptıkları projenin birinci olduğunu, daha sonra otel yapımı aşamasında şirketin tasfiyesi ve devirler ile Stad Oteli projesine ait hakların müvekkiline bırakıldığını, projenin ikmal ve inşaatının mesleki kontrol-lüğü ve iç mimari/dekorasyon projeleri tanzim ve kontrolünün de davacının yapım ve uhdesine verilmesi sonucunda otelin tamamlanarak 1970 yılında hizmete girdiğini, önceki yıllarda müvekkilinin izni olmadan otelde değişiklik yapıldığını öğrenildiğini, gazetelerde Radisson Sas firmasına işletmeye verilen otelde değişiklik yapıp tamamen yenileneceği haberlerinin yer aldığını, yapılan bu değişikliklerin tüm eseri etkileyip mimari yapıdaki bütünlük ve orijinal karakteri bozacak olup, eser sahibinin sanatsal hususiyetinin kaybolacağını, mimari bir eserin güzel sanat eseri olması nedeniyle yapılacak değişiklik ve eklemeler için eser müellifinden izin alınması gerektiğini, FSEK'nun 21.maddesi anlamında münhasıran eser sahibi davacıya ait olan işleme hakkının izinsiz kullanılması nedeniyle davacının mali ve manevi haklarının zarar gördüğünü ileri sürerek, şimdilik FSEK'nun 68, 70/3.maddesi gereğince 300 milyar lira, mali haklar tazminatının, FSEK'nun 70/1.maddesi gereğince 100 milyar lira manevi haklar tazminatının faiziyle birlikte tahsilini, hükmün ilanı talep ve dava etmiştir. / Davalı vekili, bina malikinin kullanma ihtiyacı ile mimari telif hakkının çatışması durumunda telif hakkının esasen ileri sürülemeyeceğini, bu durumda işleme hakkından söz etmeye de olanak bulunmadığı, otelde tadilat yapılmasının söz konusu olmadığını, cephesinin şekli ve oda pencerelerinin doğramaları dahil aynen muhafaza edileceğini, sadece tamir ve boya işleri yapılacağını, Yangın Yönetmeliği gereği kapıların değiştirilmesi gerektiğini, eskiyen ve değişmesi zorunlu

ihtiyaçlar doğrultusunda eserde değişiklik yapabileceği kabul edilmiştir. Ancak bu değişikliğin binanın bütünlüğüne zarar vermemesi ve eser sahibinin şeref ve itibarının zedelememesi gerekir.

Sonuç

Mimari alanda ortaya çıkan ilk fikri çalışma, nasıl bir yapının ortaya çıkacağına ilişkindir. Bu fikri çalışma kâğıt üzerinde çizilip somutlaştırıldığında mimarlık projesinden; üç boyutlu olarak maddi şekilde ortaya çıktığında ise mimari yapıdan söz edilir.

Mimarlık projeleri, FSEK m.2/f.1/b.3 uyarınca, ilim ve edebiyat eseri olarak koruma kapsamındadır. Bütün fikir ve sanat eserleri gibi mimari projelerin de FSEK kapsamında korunabilmesinin temel şartı eser sahibinin hususiyetini taşımasıdır. Mimarlık projelerinde hususiyet, içeriğin bilimsel ve teknik ilkelere göre şekillendirilmesinde ortaya çıkmaktadır.

Fikri çalışmanın üç boyutlu olarak maddi şekilde ortaya çıkması ve ortaya çıkan bu yapının estetik değer taşıması halinde ise mimarlık eserinden söz edilir. Mimarlık eserleri, FSEK m.4/f.1/b.3'te güzel sanat eserleri arasında sayılmıştır. Mimarlık eserlerinde hususiyet unsurunun, yapının biçiminde bulunması gerekir. Mimarlık eserlerinde hususiyet, bunların estetik değeri bakımından söz konusu olmaktadır. Estetik nitelik (bedii vasıf) “güzellik ölçülerine uyan, gözü

---

olan sabit ve hareketli dekorasyonun yenilenmesinin tamirat kapsamında olduğunu savunarak, davanın reddini istemiştir. / Mahkemece, bilirkişi raporu ve dosya kapsamına göre, dava konusu projenin 1964 yılında yapılan bir yarışmada birincilik ödülü aldığı ve bu projeye uygun inşaatın 1970 yılında tamamlandığı, Ulus meydanı- İstasyon ve Çankaya arasında karakteristik bir ortak noktaya inşa edilecek olan yapı için açılan yarışmayı kazanacak olan projenin, her bakımdan binanın yapılacağı Ulus semtinin tarihi ve kültürel dokusuna uygun, aynı zamanda da modern bir başkenti simgeleyen mesajlar içeren farklı ve özgün bir çalışma olması gerekeceğinin tartışılmaz olduğu, dava konusu binanın güzel sanat eseri niteliğinde olduğu, ancak, dava konusu yapının otel olması nedeniyle, binanın sağlamlığı, emniyetinin sağlanması yanında binanın kullanım alanını büyütme ve genişletme için de zorunlu tadilat ve değişiklikleri yapabileceği, aksi takdirde, otel olarak inşa edilmiş olan bir yapının değişen konfor ve hizmet ihtiyaçlarına cevap vermesi ve kullanımının olanaksız hale geleceği, asıl olan bu değişiklikleri içeren tadilat projesi ve uygulamasının, eserin bütünlüğünü bozmaması olduğu, bilirkişi raporunda bu değişikliklerin teker teker değerlendirildiği, ihtiyaçtan kaynaklandığı, proje ve binanın bütünlüğüne bir zarar vermediği, eser sahibinin şeref ve haysiyetini zedelediği, sonuç olarak davacının mali ve manevi haklarının ihlal edilmediği gerekçesiyle, davanın reddine karar verilmiştir. / Karar, davacı vekilince temyiz edilmiştir. / Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davacı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir. / SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı, davacı vekilinin bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA, takdir edilen 400.00.-YTL duruşma vekillik ücretinin davacıdan alınarak davalıya verilmesine, temyiz harcı peşin alındığından başkaca harç alınmasına mahal olmadığına, 25.10.2005 tarihinde oybirliğiyle karar verildi. (<http://fikrimulkiyetplatformu.org/mimari-eserlere-iliskinstad-otel-karari/> erişim tarihi: 1.2.2016.)

gönlü okşayan, beğenilen” nitelikleri ifade etmektedir. Bir yapının estetik değere sahip ve dolayısıyla mimarlık eseri olup olmadığının tespiti teknik bir mesele olduğundan bu konuda tereddüt halinde uzmanların görüşüne başvurulmalıdır.

Mimarlık projeleri ve mimarlık eserlerinin değiştirilmesi uygulamada birçok hukuki ihtilafa sebebiyet vermektedir. Aslında bu konunun uygulamada tartışılmasının temel nedeni, “mimarlık projeleri” ile “mimarlık eserleri” arasındaki önemli ayrımın yeterince anlaşılabilmesidir.

Mimarlık projesini çizen mimar, projenin değiştirilmesini FSEK m.16/I hükmüne göre engelleyebilir. Mimarlık projesinde değişikliğin zaruri olması halinde mimarın haklarına FSEK anlamında halel gelmiş olmaz. Fakat mimarlık projelerinde zorunlu değişiklik gerektiğinde, mimarlık projesini çizen mimardan makul bir ücret karşılığında değişiklik yapması istenmelidir. Mimar, projede değişiklik yapmayı reddederse; menfaatler dengesini sağlayabilmek bakımından değişiklik FSEK’in 16. maddesinin 2. fıkrası kapsamında bir zaruret halinden kaynaklanıyorsa iş sahibine de mimardan izin almaksızın mimarlık projesini değiştirme yetkisi tanınmalıdır.

İlim ve edebiyat eseri niteliğindeki mimarlık projeleri gibi mimarlık eserleri de, eser sahibinin izni olmadıkça değiştirilemez (FSEK m.16/f.1). Genel nitelikte bir ilke olan değiştirme yasağı bakımından FSEK m.16/f.2’de kanuni bir istisna yer almaktadır. Buna göre eseri kullanma yetkisine sahip olanlar, belli kurallara tabi bir yetki çerçevesinde eserde değişiklik yapabilmektedir. Değiştirme yetkisinin sınırını “kullanım hakkı bakımından zaruri ölçü” kriteri belirlemektedir. Mimarlık eserini ister kanun gereği, isterse sözleşmeye dayalı olarak kullanma hakkına sahip olan kişiler, sahip oldukları hakkın kullanılması bakımından zaruri olan değişiklikleri yapabilir. Eserde işlevsellik arttıkça eserde değişiklik yapılması Mimarlık eserlerinde işlevselliğin söz konusu olması sebebiyle eser sahibinin değişikliği men etme hakkı da bu ölçüde kısıtlanmaktadır.

Her halde, eser sahibi, kayıtsız ve şartsız olarak izin vermiş olduğu hallerde bile şeref veya itibarını yahut eserinin mahiyet ve hususiyetlerini bozan her türlü değiştirmeleri men etme hakkını haizdir.

KAYNAKLAR

- Ateş, Mustafa, Fikri Hukukta Eser, Ankara 2007.
- Belgesay, Mustafa Reşit, Fikir Ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi, İstanbul 1955.
- Bozbel, Savaş, Fikir Ve Sanat Eserleri Hukuku, İstanbul 2012.
- Bozgeyik, Hayri, Mimaride Telif Hakları, Ankara 2014.
- Cherpillod, Iwan, Urheberrechtsgesetz (Uwg), Bundesgesetz Über Das Urheberrecht Und Verwandte Schutzrechte. Mit Ausblick Auf Eu-Recht, Deutsches Recht, Staatsverträge Und Die Internationale Rechtsentwicklung (Herausgeber: Barbara K.

Müller/ Reinhard Oetli) Staempflis Handkommentar, Zweite Auflage, 2012

- Doğrul, Gürhan Sefa, Mimarın Telif Hakkı, Ankara 2013.
- Dreier/ Schulze, Urheberrechtsgesetz, 5. Auflage, C.H. Beck Verlag, 2015.
- Erdil, Engin, İçtihatlı Ve Gerekçeli Fikir Ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi, C.1-2, İstanbul 2009.
- Erel, Şafak, Türk Fikir Ve Sanat Hukuku, 2. Bası, Ankara 1998.
- Gökyayla, K. Emre, Telif Hakkı Ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi, 2. Baskı, Ankara 2001.
- Hamamcıoğlu, Esra, Mimari Tasarım Ve Eserlerin Korunması-I (Türk Hukuku Ve Karşılaştırmalı Hukukta), İnşaat Sektöründe Mimari Haklar, Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Sempozyum, İstanbul 2014, Editörler: Özge Uzun Kazmacı / Esra Hamamcıoğlu/ Argun Karamanlıoğlu, S. 29-55.
- Karahan, Sami / Suluk, Cahit / Saraç, Tahir / Nal, Temel, Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları, Ankara 2011.
- Kılıçoğlu, Ahmet, “Fikri Hukuk Açısından Mimari Projeler Ve Mimarlık Eserleri”, Fmr Ankara Barosu Fikri Mülkiyet Ve Rekabet Hukuku Dergisi, S.4, 2007.
- Öztan, Fırat, Fikir Ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara 2008.
- Pfortmüller, Herbert, Urheberrechtsgesetz (Uwg), Bundesgesetz Über Das Urheberrecht Und Verwandte Schutzrechte. Mit Ausblick Auf Eu-Recht, Deutsches Recht, Staatsverträge Und Die Internationale Rechtsentwicklung (Herausgeber: Barbara K. Müller/ Reinhard Oetli) Staempflis Handkommentar, Zweite Auflage, 2012
- Suluk, Cahit, Mimari Eserlerde Eser Sahibi İle Yapı Malikinin Menfaatlerinin Dengelenmesi, Fmr Ankara Barosu Fikri Mülkiyet Ve Rekabet Hukuku Dergisi, S.1, 2011.
- Merdivan, Fethi / Yavuz, Levent / Alca, Türkey, Fikir Ve Sanat Eserleri Kanunu Yorumu, Ankara 2014.

ÖZET

Mimari alandaki fikri çaba iki alanda eser kategorisinde değerlendirilir. Bunlardan ilki mimarlık projeleri; ikincisi ise mimarlık eserleridir. Mimarlık projeleri FSEK kapsamında ilim ve edebiyat eserleri kategorisinde sayılmıştır. Mimarlık eserleri ise güzel sanat eserleri kapsamındadır. Mimarlık projelerinin ilim ve edebiyat eseri sayılarak korunabilmesi, sahibinin hususiyetini taşıyan bireysel bir yaratım olması şartına bağlıken; yapıların mimari eser olarak korunabilmesi aynı şartın yanında estetik niteliğini haiz olmasını da gerektirir. Mimarlık projelerinde ve mimarlık eserlerinde değişiklik yapılması FSEK'in eserde değişikliğe ilişkin 16. maddesi kapsamında mümkündür. Ancak mimari eserlerde işlevsellik unsurunun bulunması, eser sahibinin izni olmadan değişiklik yapılmasının sınırlarını genişletmektedir.

Anahtar kelimeler: Fikri Hak, Fikri Çaba, Eser, Hususiyet, Estetik Nitelik, Mimarlık Projesi, Mimarlık Eseri, Eserde Değişiklik.